

montorium (85) Siciliae, obtulit nauclero Evangelium pro subvectione sua et Gazani. Qui nolens accipere, maxime cum videret illos, excepto illo codice, et his quibus vestiti erant amplius nihil habere, ad extremum jurat se non accepturum. Sed et senex accensus fiducia pauperis conscientiae, in eo magis laetabatur, et quod nihil haberet saeculi, et ab accolis illius loci mendicus putaretur.

Credens, se per negotiatores Syriae vel Egypti cognitum fuisse, in interiorem isyllae pervenit, ibique lignorum quotidie fascem vendundatam pro alimonia sibi et allis obtinenda faciebat,

37. Porro recogitans ne negotiatores de Oriente venientes se notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id est, vicesimo a

[85] *Hoc promontorium est aliorum, qui in insula sunt, hodiernae Capo Paisaro.*

mari milliario; ibique in quodam deserto agello, lignorum quotidie fascem alligans, imponebat dorso discipuli. Quo in proxima villa venundato, et sibi alimoniam, et his qui forte ad eos veniebant, paucillulum panis emebant. Sed vere juxta quod scriptum est (86), *Non potest civitas latere super montem posita*, scutarius (87) quidam cum in basilica beati Petri Romae torqueretur, clamavit in eo immundus spiritus: "Ante paucos dies Siciliam ingressus est Hilarion servus Christi, et nemo cum novit, et putat se esse secretum; ego vadam, et prodam illum." Statimque cum servulis suis ascensa in portu nave, appulsus est Pachynum, et deducente se daemone, ubi

[86]. Math. V, 14.

[87] *Pro scutarii, hoc tempore, designabantur qui magni erant prope Imperatore. Illi. Praetoribus quos Constantinus magnus disperserat, secuti fuerunt.*

ante tugurium senis se prostravit, illico curatus est. Hoc initium signorum ejus in Sicilia, innumerabilem ad eum deinceps aegrotantium, sed et religiosorum hominum adduxit multitudinem: in tantum, ut de primoribus viris quidam tumens morbo intercutis aquae, eodem die quo ad eum venerat, curatus sit. Qui postea offerens ei infinita munera, audivit dictum Salvatoris ad discipulos (88): *Gratis accepistis, gratis date.*

Fidelis ejus discipulus, per triennium in multis locis eum quaerit. Quomodo eum invenit. Vix ille magistrum suum viderat, quando hic se preparat ad populum incultum confugiendum.

38. Dum haec ita geruntur in Sicilia, Hesy chius, discipulus ejus, toto senem or-

[88] Math. X, 8.

de quaerebat, lustrans littora, deserta penetrans; et hanc tantum habens fiduciam, quia, ubicumque esset, sibi latere non posset. Transacto igitur jam triennio, audivit Methonae (88) a quodam Judaeo, vilia populis scruta vendente, prophetam Christianorum apparuisse in Sicilia, tanta miracula et signa facientem, ut de veteribus sanctis putaretur. Interrogans itaque habitum ejus, incessum et linguam, maximeque aetatem, nihil discere potuit. Ille enim qui referebat, famam ad se venisse tantum hominis testabatur. Ingressus igitur Adriam, prospero cursu venit Pachynum; et in quadam curvi littoris villula famam senis scis-

[89] *Tria Villae de hoc nomine fuerunt: una in Argolide justa limites Peloponesi, altera in Laconia, hodierna-die Modon, Alia sub fronteribus Macedoniae ac Tracæ; cognita pro praelis Filippi Regis.*

citatus, consona voce omnium cognovit ubi esset, quid ageret: nihil in eo ita cunctis admirantibus, quam quod post tanta signa atque miracula, ne fragmen quidem panis a quoquam in illis locis accepisse. Et ne longum faciam, sanctus vir Hesyechius ad magistri genua provolutus, plantasque ejus lacrimis rigans, tandem ab eo sublevatus, post bidui triduique sermonem audit a Gazano, non posse senem jam in illis habitare regionibus; sed velle ad barbaras quasdam pergere nationes, ubi et nomen et sermo suus ignotus foret.

Cum pervenisset in unum Dalmatiae oppidum, ille circuitum de dracone mirae magnitudinis liberat, unde celebritas ejus perluet et in aliam regionem, voluit se abscondere.

39. Duxerit itaque eum ad Epidaurum Dalmatiae oppidum, ubi paucis diebus in

vicino agello mansitans, non potuit abscondi. Siquidem draco mirae magnitudinis, quos gentili sermone *boas* vocant, ab eo quod tam grandes sint, ut boves glutire soleant, omnem lata vastabat provinciam, et non solum armenta et pecudes, sed agricolas quoque et pastores tractu saevi spiritus (89) absorbebat. Cui cum pyram jussisset praeparari, et oratione ad Christum emissa, evocato praecepisset struem lignorum scandare, ignem supposuit; cunctaque spectante plebe, immanem bestiam concremavit. Unde aestuans, quid faceret, quo se verteret, aliam parabat fugam; et solitarias terras monte perlustrans, moerebat quod tacente de se lingua, miracula loquerentur.

[89] Tractu saevi spiritus, credebatur ut serpentes alliquae per suum alitum victimam facinabant, priusquam eam caperent.

*Inundatio magna de mare, villam imminit
subvertere. Sanctus tria crucis signa in
sabulo depinxit, et mare ante eum stetit.*

40. Ea tempestate, terrae motu totius orbis, qui post Juliani mortem accidit (90), maria egressa sunt terminos suos, et quasi rursum Deus diluvium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naves ad praerupta delatae montium pependérunt, Quod cùm viderent Epidauritanti, fremen-

[90] *Post Apostatae mortem, quae fuit
25 Junii anni 363 Jovinianus pro Impera-
tore proclamatur. Ille in octo mensibus reg-
nabit, et post, pro successore, Valentinianum
habuit, quo tempore hanc maris exundatio-
nem accidit die 20 Julii anni 365. Terre
motu per totum orbem facto ait S. Ieroni-
mus in tradue. Cronicae Eusebi, Mare litus
egreditur, Siciliae multarumque insularum
urbes et innumera populos oppresit.*

tes scilicet, fluctus et undarum moles, et montes gurgitum littoribus inferri, vereutes (quod jam evenisse cernebant) ne oppidum funditus subverteretur, ingressi sunt ad senem; et quasi ad proelium proficiscentes, posuerunt eum in littore. Qui cùm tria Crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet, incredibile dictum est in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit: ac diu fremens, et quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsus est. Hoc Epidaurus et omnis illa regio usque hodie praedicat, matresque docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Vere illud quod ad Apostolos dictum est (91). *Si credideritis, dicetis huic monti, Transi in mare; et fiet,* etiam juxta litteram impleri potest, si tamen quis habuerit Apostolorum fidem, et talem qualem illis abendam Dominus

[91] *Math. XVII, 19.*

imperavit. Quid enim interest, utrum mons descendat in mare, an immensi undarum montes repente obriguerint, et ante senis tantum pedes saxei, ex alia parte molliter fluxerint?

Post tantum miraculum cum non potuisset se oculum manere, perrexit in Cyprum, prope Laconiae piratas qui naviculam in qua erat, capturare volunt, detinet.

41. Mirabatur omnis civitas, et magnitudo signi Salonis (92) quoque percrebuerat. Quod intelligens senex, in brevi lembo clam nocte fugit, et inventa post biduum oneraria navi, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam et Cytheram (93) piratae,

[92] *Salona, Dalmaciae villa, sub Jader, Imperator Diocletiani patria et asillum. Hujus villae sunt in circuitu Spalatri.*

[93] *Malea, promontorium partis ope-*

derelicta classe in littore, quae non antemna, sed conto regitur, duobus haud parvis myoparonibus occurrissent, et denuo hinc inde fluctus verrente remige (94), omnes qui in navi erant trepidare, flere, discurrere, praeparare contos, et quasi non sufficeret unus nuntius, certatim seni piratas adesse discebant. Quos ille procul intuens subrisit. Et conversus ad discipulos dixit: "*Modicae*, inquit (95), *fidei, quare trepida-*

sitae sud est Peloponesi in Morea, hodiernae Cabo S. Angelo Insula Cythere est contra hoc promontorium, et nominatur Cerigo. Navigatio de hoc ad insulam, intra est valde periculosa.

[94] *Remige, collective pro Remigibus, sicut frequenter dicitur pedes pro pedibus, equi, pro equitibus*

[95] *Iuquit (Christus), Matth. XIV, 32.*

tis? Nunquid plures sunt hi quam Paracenis exercitus? tamen omnes Deo volente submersi sunt." Loquebatur his, et nihilominus spumantibus rostris hostiles carinae imminebant, jactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in prora navis, et porrecta contra venientes manu, "Hucusque, ait, venisse sufficiat." O mira rerum fides (94)! statim resiliere naviculae, et impellentibus contra (95) remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratae post tergum se redire nolentes; totoque corporis nisu, ut ad navigium pervenirent, laborantes, velocius multo quam venerant, ad littus ferebantur.

[94] Rei vel rerum fides, vult dicere adimplerionem pro facto vel realitatem. Ideam quam latini exprimunt pro re, vel res ipsa.

[95] Contra, in contrariam directionem id est, properare.

Cum pervenisset Cyprum, liberum non fuit sicut alibi de quaerentibus eum, quia post triginta dies, à pluribus egrotantibus circumdatur.

42. Praetermitto cetera, ne videar in narratione signorum volumen extendere. Hoc solum dicam, quod prospero cursu inter Cyclades (96) navigans, hinc inde clamantium de urbibus et vicis et ad littora concurrentium immundorum spirituum voces audiebat. Ingressus ergo Paphum, urbem Cypri nobilem carminibus poetarum (97), quae frequenter terrae motu lapsa,

[96] Cyclades, hoc est nomen collectivum unius centenae earum quae circumdant maris limites, (in circuitu) de illa sacra, Delos.

[97] De hac villa est de qua, ex antiquitate, nomen appellativum Venus hortus fuit, Paphia antiqua villa destructa fuit à Phenicis et ruinas ejus usque nunc in quadam collina permanent; villa nova Nepaphos, circa maris limitibus, et de antiqua parum distans fuit etiam destructa per terrae trepidationem

nunc ruinarum tantum vestigiis, quid olim fuerit, ostendit, insecundo ab urbe milliaro habitabat ignobilis, gaudensque quod paucis diebus quiete viveret. Verum non plus viginti transiere dies, cùm per omnem illam insulam, quicumque immundos habebant spiritus, clamare coeperunt, venisse Hilarionem servum Christi, et ad eum se debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha (98) et urbes reliquae conclamabant, plerisque asserentibus scire

sub Augusti imperio, et deinceps ab imperatore restaurata. Hodiernadie, Baffu nominatur.

[98] Salamis vel Salamina Cypri, villa quae in parte insulae orientalis est, quae etiam per terrae trepidationem destructa fuit in tempore Constantini imperatoris, qui eam reconstruere fecit post hanc epocam appellata fuit Constantia hodiernadie portum Constantiae. Curium seu Curius, et promontorium de hoc nomine hodierna die Cap. Gavata, et villa Piscopia. Sapetha, alibi invenitur cum terminatione us, Sapethus vel Sapatthus, sub maris limite septentrionale, hodiernadie Sapta.

se quidem Hilarionem, et vere illum esse famulum Dei, sed ubi esset ignorare. Intra triginta igitur nec multo amplius dies, ducenti ferme, tam viri quam mulieres, ad eum congregati sunt. Quos cùm vidisset, dolens quod se non paterentur quiescere, et quodammodo in ultionem sui saeviens, tanta eos orationum instantia flagellavit, ut quidam statim, alii post biduum triduumve, omnes vero intra unam hebdomadam (99) curarentur

De celebritate tanta, intimis sensibus angit, et propter hoc in tribum incultam Egypti adire vult. Discipulus ejus Hesychius detinet eum, signans locum desertum esse in insula inaccessibilem et demoniorum plenum. Sanctus resolvit ad eum pergere et ibi manere.

43. Manens itaque ibi biennio, et semper de fuga cogitans, Hesychium, ad se veris tempore reversurum, Palaestinam ad salutationem fratrum et monasterii sui ei-

[99] *Pro hebdomadem, alteratio accusativi greci.*

neres visendos misit. Qui cū revertisset, cupienti rursus ad Ægyptum navigare, hoc est, ad ea loca quae vocantur Bucolia (100), eo quod nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum et ferox natio, suavit ut in ipsa magis insula ad secretiorem locum conscenderet (101). Quem cū, diu lustrans omnia, reperisset, perduxit eum duodecim millibus amari procul inter secretos asperosque montes, et quo vix reptando manibus genibusque posset ascendi. Qui introgressus, contemplatus qui-

[100] Bucolia, nominabatur illa pars maris Ægypti comprehensa inter duo fluminis Nili ostia qua Sebennycum et menfacium appellantur. Ut humiditatis locus abundet inter duo aquarum ostia quae naturaliter fuerunt alium artificiale operatum fuit et appellatum Bucolicum ostium, in Damithae propinquitate. Habitantes hujus contorni ambulantes, per suas depredationes famosi fuerunt.

[101] Terminus conscenderet Hesy-chium prope esse denotat, ut est in montanis circumvecinis.

dem est terribilem valde et remotum locum, arboribus hinc inde circumdatum, habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas, et hortulum peramoenum, et pomaria plurima quorum fructum nunquam in cibo sumpsit; sed et antiquissimi juxta templi ruinam, ex quo (ut ipse referebat et ejus discipuli testabantur) tam innumere per noctes et dies daemonum voces resonabant, ut exercitum crederes. Quo ille valde delectatus, quo scilicet antagonistas haberet in proximo, habitavit ibi per annos quinque, et saepe invisente se Hesychio, in hoc extremo jam vitae suae tempore refocillatus est, quod propter asperitatem difficultatemque loci, et umbrarum (ut ferebatur vulgo) multitudinem, aut nullus, aut rarus ad se vel posset vel auderet ascendere.

Quodam die hominem paralyticum invenit, et sanum facit eum. Aquo tempore, de novo à egrotantibus queritur, quoniam necessitas, difficultatem loci, et iter invium vicit, ut ad eum perveniret.

44. Quodam autem die egressus hortu-

sum, vidit hominem toto corpore paralyticum, jacentem ante fores; interrogavitque Hesygium quisnam esset, vel quomodo fuisset adductus. Qui respondens, ait, procuratorem se fuisse villulae, ad cujus jus (102) hortulus quoque, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collacrimans, tendensque ad jacentem manum, "Tibi, inquit, dico, in nomine Domine nostri Jesu Christi, surge, et ambula." Mira velocitas. Adhuc verba in ore locuentisolvebantur, et jam membra solidata ad estandum, hominem surrigebant. Quod postquam auditum est, etiam difficultatem loci et iter invium plurimorum vicit necessitas nihil: aequè per circumitum eunctis villis observantibus, quam ne quomodo elaboretur. Disseminaverat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodem loco manere non posse. Quod ille non levitate quadam, aut puerili sensu victus faciebat, sed honorem fugiens et importunitatem; semper enim silentium et vitam ignobilem desiderabat.

S. Hilari testamenti necnon ejus ultimae vo-

[102] Jus, (possessionis).

luntates, et quomodo ille egrotus fuerat, alias tres personas curat.

45. Igitur octogesimo aetatis suae anno, cum absens esset Hesygius, quasi testamenti vice breve manu propria scripsit epistolam, omnes divitias suas ei derelinquens (Evangelium scilicet, et tunicam sacceam cucullam et palliolum); nam minister ejus ante paucos dies obierat. Venerunt itaque ad aegrotantem de Papho multi religiosi viri; et maxime quod eum dixisse audierant, jam se ad Deinum migraturum, et de corporis vinculis liberandum (103); sed et Constantia quaedam sancta femina, cujus generum et filiam de morte liberaverat unctione olei: quos omnes adjuravit, ut ne puncto quidem horae post mortem reservaretur; sed statim eum in eodem hortulo terra operirent, sicut vestitus erat in tunica cilicina et cuculla et sago rustico.

Ejus mors, et immediate Sepelitur.

46. Jamque modicus calor tepebat in

[103] Pro liberatum iri.

pectore, nec praeter sensum quidquam vivi hominis supererat, et tamen apertis oculis loquebatur: "Egredere, quid times? egredere, anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis servisti Christo, et mortem times? In haec verba exhalavit spiritum. Statimque humo obrutum, antè urbi sepultum, quam mortuum nuntiaberunt.

Hesychius absens erat, cum magister ejus mortus fuerat, et cum venisset ad monasterium, cum vitae suae periculo post decem menses sancti corpus invenit perfecte servatum, et in antiquum Palaestinae monasterium deportat.

47. Quod postquam sanctus vir audivit Hesychius, perrexit ad Cyprum, et simulans se velle habitare in eodem hortulo, ut diligentis custodiae suspicionem accolis tolleret, cum ingenti vitae suae periculo, post decem fere menses corpus ejus furatus est. Quod Majumam (104) deferens, totis monachorum et oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit;

[104] *Sicut jam alibi dictum fuit.*

illaesa tunica, cuculla, et palliolo, et toto corpore, quasi adhuc viveret, integro, tantisque fragrante odoribus, ut delibutum unguentis putares.

Admirabilis curatio unius sanctae mulieris

48. Non mihi videtur in calce libri tacenda Constantiae illius sanctissimae mulieris devotio, quae, perlato ad se nuntio, quod corpusculum Hilarionis Palaestinae (105) esset, statim exanimata est, veram in servum Dei dilectionem etiam morte comprovans. Erat enim solita pervigiles in sepulcro ejus noctes dicere, et quasi cum presente ad adjuvandas orationes suas sermocinari. Cernas usque hodie miram inter Palaestinos et Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. Et tamen in utrisque locis magna quotidie signa fiunt; sed magis in hortulo Cyprì, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

[105] *Palaestinae, et in alio capite Palaestinae ut distinctionem veniat de provincia et Villa, quae bona latinitas in hoc casu facit, et paulatim in temporis decurso acquisita est.*

INDEX.

S. AMBROSIIUS,

- I.—De plantis..... 1
 II.—De arboribus..... 10
 III.—De polypo et cancro..... 15
 IV.—De animalium matribus..... 21
 V.—Elephantus..... 55
 VI.—Mare..... 64
 VII.—Maris continuatio..... 72

S. SYPRIANUS.

- VIII.—Christianorum spectacula..... 79

LANCTANTIUS.

- IX.—Universus pro homine con-
 ditus..... 86
 X.—Quare Deus hominem crea-
 vit..... 97
 XI.—Verba sapientis cujusdam

pagani..... 100

S. HIERONIMUS.

- XII.—De S. HILARIONIS eremitae
 vita..... 102

5



01